

RECENZIE HLAVNÝCH ČLÁNKOV

Doc. Ing. arch. Ivan Petelen, PhD.
 Ing. arch. Michal C. Hronský
 Prof. PhDr. Ľudovít Petránsky, DrSc.:
DIZAJN V ARCHITEKTÚRE ALEBO
ARCHITEKTONICKÝ DIZAJN, s. 3-18

1/ Téma „DIZAJN V ARCHITEKTÚRE“ je svým obsahem bytostně spojeno s architekturou, zejména s tvorbou architektonického prostoru, který je zcela logickou podstatou jednoho ze základních faktorů limitujících kvalitu architektury jako takové, následně životního prostředí atd. V současné době se stále více prosazuje myšlenka tzv. udržitelného rozvoje, což by pro architekta – architekturu mělo znamenat, nejen schopnost jasného pojmenování „dějů“ a tedy i „souvislostí“, ale zejména jejich smyslu.

Pojednání zabývající se designem v architektuře, tak jak je prezentováno, je možné jednoznačně zařadit do kategorie základních problémových okruhů spojených nejen s architekturou (zejména s architekturou vnitřního prostoru, označovanou jako interiér), ale i názorem na možný vývoj tzv. životního stylu. Autoři článku důsledně sledují vzájemné prolínání „filosofií“ nazírání na jednotlivé oblasti (kategorie) architektury, designu, interiérové tvorby, tvorby architektonického prostoru atd., vyjádřené pojmy design, architektonický design, architektura, design prostředí, interiérový design, interiérová architektura apod.

Srozumitelným způsobem jsou kvalifikovány vzájemné vazby oborů, které mají jednu z dominantních rolí v možnostech modelování životního prostředí. Jsou to vztahy mezi Architekturou – Interiérem – Designem.

Těmito tématy je třeba se velmi vážně zabývat a na vyřčené, ale i jen naznačené otázky hledat odpovědi. Naléhavost tohoto téma je o to víc intenzivní, čím více do reálného života vstupují nové, někdy „obecně“ nesrozumitelné, možnosti současné vědy a techniky. Dříve snad jen některými vizionáři tušené schopnosti člověka, jak zhodnocovat „možnosti“ života se dnes stávají skutečností. S tím se zcela logicky mění i způsob vnímání tzv. souvislostí, které podmiňují úhel pohledu na téma „architektura“ a oborů s touto jedinečnou oblastí činnosti člověka spojených.

V současné době je člověk schopen života v podmínkách zcela extrémních, např. pod vodou, ve vzduchu, na hladině oceánů a řek, v kosmu atd. Všechny tyto zkušenosti se postupně promítají i do tvorby životního prostoru - prostředí, které se zcela bezprostředně dotýká každého z nás, a to do té míry, že se mohou stát a stávají se „příběhem všedního dne“. Analyzujeme-li tuto myšlenku, dostaneme se k dějové podstatě, kterou je význam detailu, potvrzujícího se bezprostředním kontaktem s ním.

Co je třeba si tedy uvědomit, je skutečnost, že detail, tedy i vnímatelné-srozumitelné měřítko prostoru, se stává limitujícím pro vnímání kvality tzv. interiéru, tedy architektonického prostoru (dle typu a charakteru objektu, stavebního díla atd.) Logickým základem tohoto konstatování, je skutečnost, že většina objektů /obecně/ se realizuje proto, že chceme, či musíme být, pohybovat se, pracovat, žít, relaxovat atd., uvnitř. Za zásadní pohled autorů pojednání považují vnímání těchto skutečností, s profesionální důsledností ve sledování souvislostí vstupujících do architektonické tvorby (prostoru) s tím, že velmi objektivně vyvažuje významově aktualizované oblasti této tvorby s architektonickým prostorem spojené zdánlivě i nepřímo. Tento vztah je reálnou skutečností, což tedy zdaleka neznámá, že vnímání „formy“ architektury-architektonického prostoru není rovnocennou kvalitou architektonického díla jako celku, tedy jeho postaty – filosofie.

Současná doba zcela jistě nově formuje vztah „obsahu“ a „formy“ architektonického díla, což můžeme vyjádřit snad i posunem ve vnímání obsahu pojmu slova (otázky) „jak“ to či ono udělám (např. konstrukčně, technologicky, materiállově apod.), k pojmu „proč“ to či ono konám. Touto myšlenkovou „oscilací“ se autoři článku velmi vážně zabývají, což je třeba vnímat jako zásadní postoj k nově vytvořeným a vytvářeným možnostem architektury v životě člověka. Hledání souvislostí mezi pojmy design, interiérový design, architektura, interiér, atd. se nikdy nemůže obejít bez pocitu, že tento myšlenkový-tvůrčí prostor není a ani nemůže být jasně vymezený. Vymezený a to velmi přísně je tento „prostor“ profesionální zodpovědností všech, kteří do této oblasti tvorby životního prostoru vstupují. Autoři článku velice zodpovědně hledají souvislosti a srozu-

mitelná vysvetlení pojmu a dějů s architektonickou tvorbou souvisejících, jejichž nevnímání, nebo dokonce ignorování není možné, je nereálné.

Za velmi významný přínos v tématické oblasti ARCHITEKTURA – DESIGN – ARCHITEKTONICKÝ PROSTOR (interiér) považují její zařazení do výuky studentů, zejména na fakultách architektury. Je velmi potěšitelné, že ve výuce na Fakultě architektury STU se tyto předměty již začínají vnímat jako profilující pro budoucí architekty a to v souvislosti např. i s designem tzv. „bezbariérovým“. Považují za velmi inspirující zabývat se detailem-designem staveb, konstrukcí atd., tedy prostoru zejména, neboť tento detail by měl být (a je) pravdivou výpovědí o „celku“.

Autoři pojednání velmi zásadně a konstruktivně vyhodnocují podmiňující souvislosti modelování reálného prostoru pro člověka, dané jeho možnostmi a schopnostmi pochopit a vnímat dějovou podstatu možného vývoje, udržitelného rozvoje. V souvislosti s konstatovaným, jako reakcí na článek autorů, považují toto pojednání za vysoce kvalifikované vyjádření zásadního postoje k problematice, výrazně limitující možnosti člověka, zejména v budoucnosti, potvrzující nezbytnost respektovat a důsledně rozvíjet logiku vztahů, vyjádřených obsahem pojmů (slov): život – člověk – tvorba - prostředí.

Doc. Ing. arch. Jiljí Šindlar, CSc.
FA VUT Brno

2/ Autoři sa vo svojom texte snažia teoreticky zdôvodniť to, čo dlhé roky intenzívne a podľa všetkých dostupných informácií aj veľmi úspešne prakticky robia. Úprimne sa hlásia k tomu, že sami si chcú byť istí filozofickým, teoretickým, etymologickým... pozadím vlastnej tvorby. Verifikácia praxou im nestačí.

Písanie textov architektmi vždy malo a má rôzne postavenie v architektonickej spisbe. Vypĺňa rozpätie medzi sprievodnými správami, „slovami autorov“ až po knihy architektov, ktoré majú charakter mílnikov (Eisenman, Tschumi, Koolhaas...). Texty architektov nezriedka odzrkadľujú potrebu zaradiť sa do kontextu poznania sveta. Nestačia kritiky, ktoré to robia o nich a o ich architektúre. Architektúra sa seba definuje ako čosi nesmierne komplexné, architekti

sa radi vidia ako ľudia schopní túto komplexnosť svojimi du- (-ševnými), -chovnými vnútornosťami nastoliť a zviditeľniť pre celý svet. Auto-definície a – reflexie potom hovoria o tom, že tvoriť architektúru je veda, že architekt je zároveň filozof. Aj keď často ide iba o slová. „Filozofia“ konkrétneho návrhu býva slovným vyjadrením zámeru, zvoleného postupu. Filozofovanie sa zamieňa s prostým rozprávaním, formulovaním názorov, ktoré vedú k porozumeniu. Takéto zľahčovanie býva nebezpečné. Keď berieme „slovo božie nadarmo“ a hovoríme o filozofii návrhu, konceptu, o jeho logike, ľahko nás nachytajú na hruškách všetci, ktorí naozaj vedia, čo sa za pojmami a v pojmoch skrýva.

Dôvodov, prečo písať premýšľavo a konštitutívne je teda dosť. Autori si ich zrejme uvedomili. Potiaľto je všetko pozitívne a jasné. Problémy nastanú, keď človek začne text nepovrchne, nebodaj analyticky, čítať.

Všeobecne: text je zbytočne komplikovaný, písaný zložitým jazykom, preformalizovaný, možno, aby vyzeral naozaj vedecky.

Konkrétne: zmyslom nášho premýšľania by nemalo byť zaraďovanie študijného programu do „správnej kolonky“, ale v prvom rade vnútorná konzistentnosť programu a názvoslovnia, ako v slovenčine, tak aj pri preklade, najmä do angličtiny a späť. (str.3)

Ďalšie interpretácie, analýzy... ukazujú, že dizajn je navrhovanie ako proces a zároveň „vlastnosť“ artefaktu (aký to má dizajn). Zdá sa mi zbytočne zakomplikované uvažovanie nad tým, čo to je vlastne architektonický dizajn?, pretože z anglického *architectural design* je to jednoznačne **architektonické navrhovanie** a to, čo tým chceme povedať v slovenčine, je architektonická podrobnosť, fajnivosť, detail. K autorskej neopatrnosti treba zaradiť preklad **building design** ako stavebný dizajn, pretože to je **navrhovanie budov** (str.7).

Hľadanie zmyslu spojenia slov dizajn v architektúre je umelý slovenský konštrukt, s ktorým sa medzijazykovo takmer nedá pracovať. Konotácie s industrializáciou stavebných postupov, či architektonických(?) konceptov vedú k cieľu len zdanlivo cez formálnu podobnosť so zaužívaným priemyselným dizajnom. Sľubne začína kapitola 2. (str.9) až kým nevyústi do sofistických tautológií... environmentálneho prostredia... a nekončí konštatovaním, že keď sa už dizajn osamostatnil, treba ho vrátiť do súčinnosti s architektúrou a umením.

„Dizajn prvkov interiéru“ je vcelku konzistentný text (str. 11–13), aj keď konštatačný. Interiérový dizajn je architektonické navrhovanie, architektonická tvorba, najmä keď hovoríme o komplexite prostredia (str.13).

V kapitole 8 sa autori opätovne dostali do pasce tautológií, vnútorný priestor vysvetľujú interiérom a naopak, ťažko sa hľadá začiatok a koniec zacyklenia. Neverím, že funkcionalizmus bol pre interiér dôležitejší ako napríklad barok.

Autori nás presviedčajú, že architektúra má svoj vnútorný priestor, že interiér má architektúru, že interiér možno tvoriť metódami dizajnerskej tvorby... neviem prečo, lebo o tom sme predsa všetci presvedčení a priori!

Záver: ÁNO, interiérová tvorba má svoje pevné miesto pod slnkom, nedokážem si predstaviť nikoho z relevantného prostredia, kto by o tom pochyboval. Som presvedčený, že takéto príliš zložité dokazovanie veci skôr skresľuje ako objasňuje.

Doc. Ing. arch. Robert Špaček, CSc.

Prof. PhDr. Ľudovít Petránsky, DrSc.

KONTEXT A FORMA

(Možnosti a limity semiotiky pri interpretácii dizajnu), s. 20-26

Ak sa chceme zaoberať dizajnom ako voľným umením, nie je čo interpretovať. Umenie nás oslovuje bezprostredne, nepotrebuje apriórne žiadnu teóriu. Teória uberá voľnosti, vedomosti a poznanie usmerňujú fantáziu. Ak ale chceme chápať dizajn v jeho utilitárnej podobe, stáva sa teória pre nás nevyhnutnou. Filozofické východiská teórie dizajnu formuloval S. Maser, žiak M. Benseho v r. 1971 na kongrese ICSID v Moskve. Profesor Petránsky v svojom príspevku veľmi správne poukazuje na možnosti a limity oblasti (podľa mojej anticipácie, prediskutovanej s prof. Maserom, v teórii dizajnu rozhodujúcej) teórie kontextu, významovosti, znakovosti – semiotiky. Táto oblasť nie je dodnes, napriek svojej fundamentálnej pôsobnosti, dostatočne dopracovaná a docenená. Autor správne odhalil a zovšeobecnil kauzalitu kontextu a formy dizajnerskeho diela prejavujúcu sa vo všetkých sférach percepcie a apercepcie. V práci sleduje prirodzenú niť vývinu semiotiky (ako univerzálnej teórie komunikácie a teda aj dizajnu) a to v priereze historického kontextu v konfrontácii s názormi popredných osobností dizajnu, pričom využíva svoju súkromnú korešpondenciu s takými osobnosťami dizajnu ako sú Cini Boeri, Alessandro Mendini a Michael Graves. Na základe konfrontácie ich názorov, aspektov klasikov semiotiky a svojich vlastných úvah, formuluje nové úlohy fenomenológie dizajnu. Až tu si potom uvedomujeme nevyhnutnosť ďalšieho rozpracovania reči tvarov – kontextu a formy – semiotiky dizajnu, nielen však pre oblasť, ktorú autor skromne nazýva interpretáciou dizajnu (podľa mňa tu už nejde o interpretáciu, ale teóriu), ale predovšetkým pre oblasť konkrétnej tvorivej práce a vzdelávania dizajnéra.

*Doc. Ing. Dušan Šuch, PhD. ING-PAED IGIP
TU Košice*